

Kommunledningskontoret, utvecklings- och
administrationsenheten

Sara Larsson, 0531-526014
sara.larsson@bengtsfors.se

Finansdepartementet

Remissvar avseende Kommunutredningens slutbetänkande (SOU 2020:8) Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget – Fi2020/00647/K

Sammanfattning

Bengtsfors kommun delar Kommunutredningens bedömning om:

- införandet av en statsbidragsprincip,
- behov av förändringar i inkomst- och kostnadsutjämningsystemet,
- staten behöver sköta sina åtaganden för att kommuner och regioner ska kunna få så bra förutsättningar som möjligt att sköta sin uppdrag,
- nationella åtgärder för att klara kompetensförsörjningen i offentlig sektor,
- gemensam nationell digital infrastruktur.

Bengtsfors kommun har inte samma uppfattning som Kommunutredningen gällande:

- strategisk samverkan,
- sammanläggning av kommuner,
- asymmetrisk ansvarsfördelning.

Bengtsfors kommuns synpunkter

Bengtsfors kommun konstaterar att Kommunutredningen inte kommer med några förslag kring hur grundproblemet ska lösas kring att landets kommuner har olika förutsättningar att hantera sitt uppdrag att leverera service och välfärdstjänster till sina kommuninvånare. Kommuner med minskade och en ofta en större andel åldrande befolkning som ligger avlägset eller mycket avlägset har inte samma förutsättningar som storstadskommuner. Samtidigt har mindre kommuner samma ansvar som större kommuner att tillhandahålla service och välfärdstjänster till en god kvalitet och så kostnadseffektivt som möjligt. Det finns samma behov av investeringar i infrastruktur, till exempel kostsamma utbyten av ledningssystem för vatten och avlopp, i en liten kommun som i en stor kommun. Det är inte ovanligt att de mindre kommunerna har längre geografiska avstånd och ett glesare

bosättningsmönster, vilket innebär att ”stordriftsvinster” inte är lika lätta att uppnå som i större städer där många ofta bor koncentrerade till en mindre yta.

Kommunutredningen föreslår att mindre kommuner ska utveckla en mer strategisk samverkan för att skapa en ökad driftskapacitet. De anser vidare att en strategisk samverkan kan vara ett första steg för många kommuner i processen mot en frivillig kommunsammanslagning. Bengtsfors kommun gör bedömningen att slå ihop flera mindre kommuner som redan i dagsläget har en stor geografisk yta och/eller gles befolkningsstruktur kommer inte att förbättra drifts- och utvecklingskapaciteten i den nya större kommunen. Bengtsfors kommun anser därför att strategisk samverkan och kommunsammanslagningar inte kommer att lösa problematiken gällande att alla kommuner inte har samma förutsättningar och möjligheter att erbjuda service och välfärd till sina kommuninvånare.

Kommunutredningen konstaterar att en asymmetrisk ansvarsfördelning inte är att föredra. De anser att det blir en demokratisk nackdel om ansvaret flyttas från de folkvalda kommunpolitikerna till regional eller nationell nivå. Utredningen bedömer att en asymmetrisk ansvarsfördelning inte stärker kommunernas drifts- och utvecklingskapacitet. Bengtsfors kommun gör en annan bedömning. I dagsläget förväntas alla kommuner att i princip leverera samma service till sina invånare oavsett vilka förutsättningar som gäller för de enskilda kommunerna. En geografiskt mycket stor Norrlandskommun med glest befolkningsmönster förväntas tillhandha välfärdstjänster med samma goda kvalitet och helst lika kostnadseffektivt som i Göteborgs innerstad. Det sker kompensation för bland annat geografiska, strukturella och socioekonomiska faktorer via inkomst- och utjämningsystemet, men inte i den omfattning som det kräver.

Staten detaljstyr mycket av kommunernas verksamhet men sedan är det upp till kommunerna att ta ansvaret. Skolan är ett område där det här är tydligt. Genom bland annat Skollagen och en mängd statsbidrag styr staten, men det är kommunerna som ansvarar för att tillhandahålla den undervisning och de stödåtgärder som eleverna behöver för att nå uppsatta mål. Staten bestämde genom lärarlönelyftet hur löner för lärare ska sättas, så inte heller det har kommunen möjligheten att besluta om men får ta konsekvenserna som följer. Det innebär att undervisningsområdet är decentraliserat på papperet men i praktiken fattas besluten på nationell nivå, genom detaljstyrning i lagstiftning och genom riktade statsbidrag. Kommunerna blir i praktiken leverantörer av en tjänst som de inte har fullt beslutsmandat om. Anser staten att det är viktigt att skolsystemet ska vara lika i hela landet är det bättre att förstatliga undervisningsområdet. Ur en demokratisk synvinkel innebär det att väljarnas möjligheter att utkräva ansvar av de faktiska beslutsfattarna i realiteten försvåras. Det innebär att i detta fall att den symmetriska ansvarsfördelningen skapar ett demokratiskt underskott när besluten för kommunal verksamhet fattas på nationell nivå.

Om alla kommuner ska ha samma ansvar, dvs att vi även fortsättningsvis har en symmetrisk ansvarsfördelning, kräver det att såväl inkomst- som kostnadsutjämningsystemet förändras. En större vikt behöver läggas vid geografiska förutsättningar och befolkningsstruktur vid fördelningen. När det gäller kompensation för befolkningsstrukturen handlar det såväl om åldersstrukturer som hur den geografiska befolkningsspridningen ser ut. Att

tillhandahålla hemtjänst till en stor andel äldre som bor geografiskt utspritt är betydligt mer kostnadsdrivande än om flertalet bor inom ett mindre område. I kommuner med ett vikande befolkningsunderlag är det vanligt att individer i arbetsför ålder är en krympande andel av kommuninvånarna, medan det i expansiva storstadskommuner är en ökande del. Vanligtvis ligger inkomstnivån lägre i de mindre kommuner jämfört med de större, vilket i sin tur innebär lägre skatteintäkter till de mindre kommunerna.

Bengtsfors kommun delar i likhet med Kommunutredningen att staten ska sköta sina åtaganden för att vi ska sköta våra uppdrag. När staten lägger ner Arbetsförmedlingens kontor i många kommuner innebär det att ansvaret kring arbetsmarknadsfrågor i stor utsträckning flyttas över till kommunerna. Något som kommunerna inte kompenseras för ekonomiskt eftersom ansvaret egentligen rent teoretiskt ligger på nationell nivå.

Införandet av en statsbidragsprincip välkomnas av Bengtsfors kommun. Riktade statsbidrag skapar ryckighet i verksamheterna samt är tidskrävande i såväl ansöknings- som redovisningsfasen. Eftersom kommunerna inte vet om de får behålla beviljat statsbidrag förrän efter Skolverket eller annan myndighet har godkänt redovisningen blir det en osäkerhetsfaktor. Det kan ibland röra sig om stora belopp som för en mindre kommun kan få kännbara effekter i den kommunala ekonomin. Det kan ta tid att bygga upp fungerande verksamhet, men en långsiktighet kan vara svår att få till när staten hastigt kan besluta sig för att ta bort ett statsbidrag eller förändra dess förutsättningar.

Bengtsfors kommun bedömer, liksom Kommunutredningen, att åtgärder behöver genomföras på nationell nivå för att skapa bättre förutsättningar för klara utmaningarna med kompetensförsörjningen inom den offentliga sektorn. Många kommuner har redan i dagsläget svårigheter att rekrytera personal inom vissa yrkesområden, så som sjuksköterskor och lärare, men även inom andra områden där det ställs krav på kvalificerad kompetens.

Staten behöver ta ett långsiktigt och samlat grepp för digitaliseringen på kommunal, regional och på nationell nivå. Det krävs en gemensam digital infrastruktur istället för att varje kommun, region eller statlig myndighet ska ta fram eller upphandla sina egna digitala systemplattformar. Det är också mer effektivt ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. En ökad digitalisering kan också frigöra personal, personal som kommer att behöva till andra arbetsuppgifter för att dämpa effekterna av den ökade arbetskraftsbristen.